

Милош КОВАЧЕВИЋ /Сарајево/

КОНСТРУКЦИЈА С ПРИЈЕДЛОШКИМ ИЗРАЗОМ *СА СВЕ* — НОВИНАРСКИ НОВИТЕТ САВРЕМЕНОГА СРПСКОГ ЈЕЗИКА

1. Књижевни језик се стално а непримјетно мијења. У њ улазе особине углавном из говорног језика. И то по правилу оне које су у складу са системом, које подржава систем. Тај однос књижевног (стандардног) и говорног језика Пражани су именовали еластичном стабилношћу. (Раз)говорни језик као да карактерише стална потреба за промјенама, прогресивност, док стандардни (књижевни) језик карактерише тежња за непромјењивошћу, сталношћу. Тако се књижевни језик стално мијења истовремено остављајући утисак непромјењивости.

1. 1. Међу опште иновативне процесе књижевног језика свакако спада и творба перифрастичних релационих синтаксичких јединица: везника и приједлога. Тако је у XX вијеку, с једне стране, везнички систем српскога књижевног језика обогаћен великим бројем семантички врло разнородних сложених везника (М. Ковачевић 1998: 234-245), док је, с друге стране, приједлошки систем проширен семантички разноврсним приједлошким изразима (Љ. Поповић 1966: 195-220). Неријетко су те двије синтаксичке јединице творбено међуусловљене (М. Ковачевић 1998: 238-241) јер новостворени приједлошки изрази партиципирају у творби сложених прилога, преко којих се даље и граде сложени везници (као нпр.: *на основу тога што, захваљујући томе што, упркос томе што, с обзиром на то да* и сл.).

Потицаји усложњавању приједлошког и везничког система долазе углавном из специјалних функционалних стилова књижевног језика, посебно научног и публицистичког. Научни стил за потребе семантичког прецизирања, односно значењског нијансирања унутар одређене опште логичкосемантичке категорије (нпр. каузалности) стално

тежи ка стварању све већег броја (под)значањски маркираних како приједлошких и прилошких израза тако и сложених везника. Од научног је, међутим, у творби синтаксичких перифрастичких релационих јединица продуктивнији и чак иновативнији публицистички стил. Он, а посебно његов новинарски подстил, јесте нека врста помирителја прогресивности разговорног језика и канонизираности књижевног језика. У њему се најчешће „филтрирају” особине разговорног језика, од којих многе добијају статус „стандардности” постајући карактеристика и осталих писаних стилова.

2. Тако је и употреба синтаксичке јединице о којој ћемо у овој раду говорити приоритетно особина разговорног стила¹, из кога је и дошла у публицистички стил, у коме се, а посебно у новинарском подстилу, данас не може сматрати околиналном, него напротив: врло фреквентном. Та је синтаксичка јединица тако постала особином и (раз)говорног и писаног језика, односно и разговорног и публицистичког стила српскога стандардног језика. Ријеч је о синтаксичким конструкцијама (синтагмама и реченицама) с инструменталним прилошким изразом *са све*, типа:

Убрзо су младенци, *са све кумовима, сватовима и матичарем „банули”* у „Премијер” (Политика, 32113, 31. 3. 2003, Б20); У близини школе запалили су ватру и сви дневници су, *са све славим оценама и неоправданим изостанцима*, изгорели (Политика, 32769, 29. 1. 2005, 10: С. Бакрачевић); ...а како чујем, спрема се да купи и имање у Тоскани, *са све ергелом коња?* (Курир, 535, 1. 2. 2005, 3: Братислав Грубачић);

Стара госпођа „Политика” објавила је данас фотографију председника српског парламента, г. Марковића и, изнад његове главе, грб државе Србије, *са све нетокраком!* (Балкан, 283, 14. 3. 2004, 10: Душко М. Петровић); Лопов је украо британском мађионичару црни цилиндар *са све зецом* усред представе, а онда нестао са пленом (Курир, 585, 1. 4. 2005, 8); Но, ипак је Бојана, *са све Чедом*, некако издржала на „ви” (Курир, 561, 3. 3. 2005, 13: Олга Стојановић) итд.

¹ Приједлошки израз *са све*, коме је посвећен овај рад, по обавјештењу проф. др Радоја Симића, на чему му се искрено захваљујем, иманентна је особина призренско-тимочких говора, одакле је, очито, продро у београдску супстандард, а онда, захваљујући медијима који преферирају „говорни београдски језик”, проширио се у готово све културне центре српскога језика. Истина, он је и данас најобичнији и најфреквентнији у београдском (суп)стандардном говору, и у језику београдских новина таблоидног типа.

Лако је закључити да је основно значење дате конструкције, у свим наведеним примјерима, социјативно, значење неке врсте друштва, што је и логично јер то значење задаје инструментални приједлог *с(а)*. А да је то значење темељно значење цијеле конструкције, лако се увјерити свођењем приједлошког израза *са све* на сам приједлог *са*. При таквом елиптирању основно значење конструкције недвосмислено остаје исто. Та чињеница отвара питање какав је улога лексеме *све* у приједлошком изразу *са све*. И не само улога него и „генеративно исходиште”.

2. 1. Као да нас прва три наведена примјера једнозначно упућују да је семантичко исходиште за „све” из састава приједлошког израза замјеница или придјев *сав, сва, све* у значењу „цјелокупан”. Јер у та се три примјера, и не само у њима него и у многим другим, „све” може супституисати замјеничко-придјевским инструменталом: *свим* или *свом*, као нпр.:

Убрзо су младенци, *са све* [→ са свим] *кумовима, сватовима и матичарем* „банули” у „Премијер” (Политика, 32113, 31. 3. 2003, Б20); У близини школе запалили су ватру и сви дневници су, *са све* [→ са свим] *слабим оценама и неоправданим изостанцима*, изгорели (Политика, 32769, 29. 1. 2005, 10: С. Бакрачевић); ...а како чујем, спрема се да купи и имање у Тоскани, *са све* [→ са свом] *ергелом коња?* (Куир, 535, 1. 2. 2005, 3: Братислав Грубачић); Инспекторке Драгана Остојић и Јованка Перишић прекршиле су закон, слагале су да нису добиле рачун и закључале пумпу *са све* [→ са свим] *запосленима* у њој. (Куир, 560, 2. 3. 2005, 7); Само с једне линије за мене је гласано 131 пут, што су урадили моји пријатељи, а као укупан број, *са све* [→ са свим] *СМС порукама*, жири је навео 39, каже Сузана Тот (Блиц, 2896, 6. 3. 2005, 12); Сваки пут када се [инспектори] појаве, ми *са све* [→ са свом / цјелокупном] *робом* трчимо да се сакријемо (Куир, 581, 28. 3. 2005, 9) итд.

Могућа је, логично, и обрнута супституција, замјена инструментално замјеничко-придјевског *свим/свом* индеклинабилним *све* уз приједлог *са*:

Шта је Шекспиров театар, *са свим* [→ са све] *његовим мртвацима* према овим данашњим сценама? (Блиц, 2752, 10. 10. 2004, 4); *Са свим* [→ са све] *звездама* из Португала у тиму, Рехагелова екипа је већ у 11. минуту губила резултатом 2:0 против селекције из претпоследње европске квалитетне групе (Куир, 414, 6. 9. 2004, 21); Та капитална инвестиција се зове Милан Панић *са свим* [→ са све] *новцем* који долази из његове империје (Интернационал, 367, 4-5. 12. 2004, 5); Е, из тих Овидијевих стихова настао је српски средњовековни „Роман о Троји” *са свим* [→ са све] *оним српским топо-*

нимима (НИН, 2826, 24. 2. 2005, 76); Пашић није представљен као митска личност, већ човек од крви и меса, *са свим* [→ са све] *врлинама и манама*. (Политика, 32828, 29. 3. 2005, 44); Бред је центлмен, прихватио ме *са свим* [→ са све] *мојим манама* (Српски Национал, 16-17. 4. 2005, 18); итд.

И приједлошко замјеничко-придјевска веза *са свим/свом* и израз *са све* означавају „друштво” које чини јединачни појам или са множином истородних „пратилачких” појмова (тада је у питању употреба замјенице *сав*) или са збирно-градивним појмом (тада је у питању придјев *сав*)². Разлика између тих типова веза није дакле семантичка него формална, морфолошка: у првој вези употребљава се деклинабилно замјеничко-придјевско *сав*, у другом индеклинабилно *све*, али у вриједности деклинабилног *свим/свом*.

2. 1. 1. И још једна је битна разлика између тих двију типова веза: док деклинабилно замјеничко-придјевско *сав*, *сва*, *све* нужно мора стајати испред именске ријечи, дотле се индеклинабилно *све* може употријебити не само испред деклинабилне ријечи него и испред приједлога *са*, чинећи спој *све са* у вриједности *са свим*, као нпр.:

Цвета је већ четврти разред *све са* [→ са свим] *петицама* завршавала (М. Јосић Вишњић, 148).

2. 1. 2. Када је потребно да се нагласи да се то „збирно” (најмање тродјелно) друштво остварује *на једном мјесту и у исто вријеме*, онда се уз дати приједлошки израз *са све* или приједлошко замјеничко-придјевски израз *са свим* употребљава и прилог *заједно*, односно *скупа*, којима значењска компонента истомјесности и истовремености и јесте архисемска. „Прилог *заједно* је, треба нагласити, уопште средство којим се појачава однос друштва, ако тај однос већ није један од саставних момената глаголског значења. То другим речима значи да се *заједно* може (мада не мора) употребити у ситуацијама кад типичног односа друштва нема, па чак и онда када је у питању однос друштва посредног карактера” (М. Ивић 1954:180):

Сада стојиш на неком непознатом пољу, *заједно са свим* оним берачима кукуруза твог детињства, *заједно са свим* регрутима, железничарима, осуђеницима на путу између две казнионе, *заједно са се-*

² Мада за наш рад незанимљива, лексема *читав* синонимна је придјевској лексеми *сав* у следећем примјеру: А кад наш човек одлучи и да се појави на послу, оно што тамо затекне обично је табла са натписом како је његово радно место *заједно са читавим* [→ свим] предузећем отишло на неки тендер (Р. Бојичић, 76).

љанкама у чијим корпама куњају гуске, *заједно са свима* њима, али те они више не примају да се грејеш на њиховој ватри од железничких прагова (М. Капор, 85) итд.

Грађани су једина истинска контрола власти — *заједно са све* опозицијом. (Блиц, 2652, 2. 7. 2004, 2; Никола М. Јовановић); Али наш премијер, *скупа са све* министрима полиције, културе и свитама, није жалио труда и ђонова. (Курир, 437, 2-3. 10. 2004, 13; Исидора Бјелица) итд.

Већ је најављено да ће Бошњаци, којих у Црној Гори *све заједно са* Албанцима има мање од десет одсто, добити равноправност језика. (Курир, 384, 2. 8. 2004, 5; Чедомир Антић); Да, [то је] баш као у филму који бисмо, *све скупа са* насловом, заборавили чим би неко од нас двоје, свеједно ко, угасио светло. (М. Пантић, 10).

Будући да је семантичка компонента „заједнице”, „друштва” саставни дио значења свих трију лексема: и прилога *заједно*, и приједлога *са*, и инструменталног замјеничко-придјевског *сав*, *сва*, *све*, и индеклинабилног *све* — нормално је да су, будући наглашено плеонастични, овакви „трипартитни” социјативи много рјеђи у употреби од „дводијелних”, такође плеонастичности неослобођених, социјатива типа *заједно са*:

Будили смо се *заједно са* птицама из оближњих гнезда (М. Капор, 134); *Заједно са* Андреом слушао сам, занемео од страха, потмулу грмљавину њихових тимпана (М. Капор, 18); Играо сам *заједно са* најбољим кошаркашима света (Блиц, 2884, 22. 2. 2005, 30); Путује по свијету тај дуги Малиша, врачар и пророк, води са собом слијепца Савицу, а *заједно с* њима путује читава једна војска просјака, богаља и немоћних. (Б. Попић, 20); Знао сам да нећу успети да преварим свог анђела-чувара, јер он спава *заједно са* мном и бележи у своје књиге за двојно књиговодство извештаје о мом понашању (Д. Киш, 150); Прекисноћ су фудбалери *заједно са* стручним штабом прославили Српску нову годину на Златибору (Политика, 32755, 15. 1. 2005, 24); Лекари болнице „Др Лаза Лазаревић” прете да ће изаћи на улице *заједно са* — пацијентима. (Вечерње новости, 29. 12. 2004, 31); итд.

2. 1. 3. Пошто индеклинабилно *све*, како смо већ видјели, не мора бити у приименској позицији него може, попут прилога *заједно*, долазити и испред приједлога *са*, сасвим је логично — будући да му је генеративним поријеклом задато значење друштва — да се у тој позицији почиње појављивати не више у функцији еквивалентној замјеничко-придјевском *сав*, *сва*, *све* него у функцији наглашавања, у функцији еквивалентној прилогу *заједно*, па је зато ирелевантно да ли је инструменталом именице обиљежен појединачни или збирни (множински) појам, као нпр.:

Чанак и Каса који су *све са* [→ заједно са] *коалицијом* За толеранцију прошли неславно на последњим републичким изборима, потегли су последњи аргумент — претњу интернационализацијом војвођанског питања (Интернационал, 111, 1. 3. 2004, 5); Дакле, да закључим, боље ти је, несоју и кастигу, никоговићу и барабо, јави се одмах и извини јавно, иначе ти неће помоћи ни Флоренс Артман ни Карла дел Понте, *све са* [→ заједно са] *невладиним организацијама* (Курир, 449, 16-17. 10. 2004, 13; Исидора Бјелица); Кома ЛА Лејкерси *све са* [→ заједно са] *Кобијем, Шеком, Мелуоном и Пејтоном* не могу да убаци више од 75 поена? (Курир, 337, 8. 6. 2004, 23); Нећу сада да прејудицирам, па да улазим у дијагностику, али сама чињеница да у трећем миленијуму наизглед одрастао човек себе представља као психоаналитичара, *све са* [→ заједно са / чак са] *смешним костимом*, највише подсећа на филмове Вудија Алена (Курир, 455, 23-24. 10. 2004, 13; Исидора Бјелица); итд.

У вези *све са* лексема *све*, како се и из реконструисаних супституената види, има вриједност прилога *заједно*, али се њена улога не исцрпљује само у наглашавању тог значења социјатиности. Са значењем социјативности увијек се овдје комбинује и прагматичка компонента неочекиваности. Тако у наведеним примјерима у споју *све са* лексема *све* на својеврстан начин уједињује значење лексеме *заједно* и лексеме *чак*; уп.: Чанак и Каса који су *све са* [→ чак заједно са] *коалицијом* За толеранцију прошли неславно на последњим републичким изборима, потегли су последњи аргумент — претњу интернационализацијом војвођанског питања (Интернационал, 111, 1. 3. 2004, 5); Нећу сада да прејудицирам, па да улазим у дијагностику, али сама чињеница да у трећем миленијуму наизглед одрастао човек себе представља као психоаналитичара, *све са* [→ заједно са / чак са] *смешним костимом*, највише подсећа на филмове Вудија Алена (Курир, 455, 23-24. 10. 2004, 13; Исидора Бјелица) и сл.

2. 1. 4. Да лексеме *све* и *чак* — које у оваквој употреби, иако се рјечнички сврставају у прилоге, научно припадају искључиво партикулама (Мразовић, Вукадиновић 1990: 420) — могу имати ако не подударана онда врло блиска значења, већ је констатовано и у рјечничкој литератури (РМС 1973: 666; 1976: 835), кад се говори о значењу „*истицање прелажења оквира онога што би се очекивало*”, и то *истицања неочекивано велике просторне или временске удаљености*, као нпр.:

Ти се зваху Моиси, или Миси, па пошто су били рођени Београђани слабијег интензитета, једнога дана одлуче да се етнички почисте, при чему се нису зауставили *све до Авале*. (Р. Бојичић, 29); ...јер господин је равнотабанаши господин не може да издржи *све до Бак-*

ше. (Д. Киш, 102); Милорад Брацановић јуче је потврдио да је *све до краја* прошле године био у активној служби у БИА (Курир, 568, 11. 3. 2005, 2); итд.

2. 1. 4. 1. И нису само у том значењу конкурентне партикуле *све* и *чак*, него и још више уз поједине допусне везнике, што такође, не указујући на синонимност, у дефиницијама њихових (под)значења констатују рјечник савременог језика (РМС 1973: 666; 1976: 835), као нпр.:

...они, *све* и *да* [→ *чак* и *да*] имају технику, немају другу мисао до избацити лопту у претпростор шеснаестерца (Блиц, 2931, 10. 4. 2005, 30); Па, *чак* и *ако* [→ *све* и *ако*] би се поново ишло на изборе, зашто би Г17, СПО и СПС страховали од воље бирача. (Српски Национал, 7. 5. 2005, 5); Ипак, можда ћете одлучити да се усавршавате, *чак* и *ако* [→ *све* и *ако*] због тога будете морали да радите допунске послове (Политика, 32870, 12. 5. 2005, 27); итд.

2. 1. 4. 2. А да *све* може бити готово потпуни синоним партикули *чак* у значењу „социјативна радња изведена је под неочекиваним пратилачким околностима”, најбоље показује сљедећи примјер забиљежен из језика Мома Капора:

...у Славонском Броду је спасавајући голи живот препливао Саву, *све* у *фраку* [→ *чак* (и) у *фраку*] (М. Капор, 96).

Наведеном примјеру семантички су еквивалентни примјери с обрнутом супституентношћу, тј. са могућом замјеном партикуле *чак(и)* партикулом *све*:

Апартмани су савршени, са свим што би могло да вам затреба, *чак* и *са* [→ *све* *са*] приватном сауном у тоалету. (Блиц, 2924, 3. 4. 2005, М16); Срби више воле жене са природним, оригиналним телом, *чак* и *са* [→ *све* *са*] вишком килограма (Курир, 593, 11. 4. 2005, 16: поднаслов).

2. 2. Сви досада наведени примјери показатељ су семантичке блискости или истозначности партикуле *све* са замјеничко-придјевском лекесмом *сав*, *сва*, *све*, затим са прилогом *заједно* и/ли *супна* и партикулом *чак*. И сви су они потврда за значењски неједнообразну употребу партикуле *све* у социјативним конструкцијама — испред или иза приједлога *са*.

Међутим, када се лексема *све* позиционо „фиксирала” иза приједлога *са* чинећи с њим синтаксичко-семантички готово блокиран спој, тада је она изгубила значење партикуле и добила улогу дијела приједлошког израза *са све*. У том изразу лексема *све* има функцију праг-

масемантичке надопуне социјативног значења задатог инструменталним приједлогом *са*. И управо та прагмасемантичка компонента и диференцира дати социјативни приједлошки израз од самог социјативног приједлога. Свођењем приједлошког израза на сам приједлог увијек се губи та нијанса прагматичког значења, нијанса којом се показује да је дата социјативна радња остварена уз наглашено присуство неке за говорника врло значајне а неочекиване пратилачке „околности” или појма.

2. 2. 1. Од свих типова инструменталних социјативних конструкција приједлошки израз *са све* најчешће долази у конструкцијама инструментала „карактеристичне појединости”. „Основна функција инструментала карактеристичне појединости је, наиме, у томе да открије карактеристику *једног посебног саставног дела дате целине*” (М. Ивић 1954: 205. О типовима инструментала карактеристичне појединости в. и М. Ковачевић 1983: 155-168). Инструменталом „карактеристичне појединости” истиче се неки појам који се као пратилички приписује одређеном лицу или предмету, с тим да се приједлошким изразом посебно наглашава значај тог појма за самога говорника (јер он најбоље одражава специфичност дате ситуације), као нпр.:

Стара госпођа „Политика” објавила је данас фотографију председника српског парламента, г. Марковића и, изнад његове главе, грб државе Србије, *са све* петокраком! (Балкан, 283, 14. 3. 2004, 10: Душко М. Петровић); Кладим се да би...себи сашео специјалну тогу, *са све* периком и гушчјим пером. (Курир, 305, 30. 4. 2004, 13: Исидора Бјелица); У соцреалистички дизајнираном студију, *са све* намрешканим тешким завесама и шкрипавим столицама, засела два дукљанска самозвана академика. (Курир, 395, 14-15. 8. 2004, 5: Драган Ј. Вучићевић); Украо мађионичарски цилиндар *са све* зецом (Курир, 585, 1. 4. 2005, 8: наслов); Недавно је Слађа Делибашић од свог драгог добила најновију „бубу”, *са све* црвеном машном (Курир, 527, 22-23. 1. 2005, 21: Д. Трипић); ...то не значи да треба „народу” на „ти” да објашњава генезу и „историју болести” *са све* Чедином температурном листом за главну визиту. (Курир, 561, 3. 3. 2005, 13: Олга Стојановић); А после неколико минута у нашем стану је већ био човек из приватног погребног предузећа, *са све* каталогом погребне опреме из његовог програма! (Курир, 520, 14. 1. 2005, 9); Важно је да је председник Маровић *са све* својим кумровачким акцентом ...изразио своје извињење Стипици Месићу (Курир, 112, 12. 9. 2003, 13: Исидора Бјелица); Јер, Санадеру, *са све* Пуповцем у крилу, никада не би ни на ум пало да своје бојовнике у Сабору удеси Т-ширтсима са Њофриним ликом (Курир, 234, 6. 2. 2004, 13: Исидора Бјелица); Чанкове гориле, *са све* бубама у уху, малтретирале посети-

оце (Куир, 485, 30. 11. 2004, 15); После пристанка Тржанке на отвореној сцени, *са све* микрофоном у рукама, уследило је одушевљење веселе дружине (Куир, 473, 13-14. 11. 2004, 13); — Ми смо Титови, Тито је наш! — поздравља новопридошле госте мали партизан *са све* титовком и црвеном марамом. (Куир, 403, 24. 8. 2004, 18); итд.

2. 2. 2. У свим случајевима када се карактеристичном појединошћу обиљежава појам који лице има уза се за вријеме вршења радње предиката, у питању је привремена, а не стална, детерминација лица. „У ствари, инструменталом „карактеристичне појединости” привременог типа открива се карактеристика појма вршиоца у *тренутку док врши радњу*, што значи да се одредбеност појма обележеном конструкцијом с инструменталом односи управо *на целу реченичну ситуацију*, а не посебно на појам субјекат или појам предикат” (М Ивић 1954: 207). Зато је инструментал „карактеристичне појединости” значењски врло близак псеудосоцијативном инструменталу, који подразумејева социјативност „засновану на јединству у просторном смислу између лица и предмета у тренутку вршења глаголске радње” (М. Ивић 1954: 184):

Срећом, обе су прошле без последица, за разлику од Бориса Режака, који се појавио *са све* гипсом на сломљеној нози (Куир, 202, 27-28. 12. 2003, 13); Сваки пут када се (инспектори) појаве, ми *са све* робом трчимо да се сакријемо (Куир, 581, 28. 3. 2005, 9); ... испала је Црногорка Ивана Поповић, која нам је *са све* горким сузама у очима рекла: „Надала сам се да ћу ићи даље!” (Куир, 234, 6. 2. 2004, 16); Али, Менди је одлучила да скрати причу око могућег отказа из војске, и снимила је секси фото-сешн, *са све* редеником и раздрљеним деловима униформе. (Куир, 387, 5. 8. 2004, 17); итд.

2. 2. 3. Приједлошки израз *са све* врло чест је у употреби у (псеудо)социјативним конструкцијама којима се обиљежава свеукупност, комплетираност појма неким додатним појмом или појмовима. Најчешће је у питању исказивање „протезања” какавог дјеловања које обухвата не само основни појам него и његову битну допуну, тако да приједлошким изразом *са све* уведени комплетирајући дио појма има вриједност *укључујући и, заједно са, у комплету са*:

У групи нас има 11, *са све* тонцем и возачем! (Куир, 210, 9. 1. 2004, 14: Биљана Крстић); Војислав Коштуница каже да је под притиском јавности пристао да у владу напрасно прими и Демократску странку *са све* Живковићем, Чедом, Бебом, Недом, Пајтићем, Радосављевићем. (Куир, 229, 31. 1.-1. 2. 2004, 5: Драган Ј. Вучићевић); Крив сам што нисам расформирао Службу државне безбедности *са све* „црвеним береткама” (Куир, 254, 1. 3. 2004, 4: Душан Михајло-

вић); Нико ништа није имао да замери репортеру овог листа иако је његов арапски брадати саговорник у току разговора запретио да ће Ал-Каида ускоро срушити пола британске престонице *са све* Биг Беном и Бакингенском палатом! (Курир, 306, 1-3. 5. 2004, 5: Драган Ј. Вучићевић); Да не буде „сјебаре”, екипа је, *са све* нашминканим глумцима, поседала око стола и кренула причом да преократи време. (Блиц, 2598, 9. 5. 2004, 13: Светлана Цеца Бојковић); Док се то не обави, Богољуб не таласа: први је уплатио порез на екстрапрофит у износу од неколико милијарди, онда је без поговора примио те паре назад *са све* припадајућом каматом, а сада ће их мирно вратити у државну касу са каматом на камату (Курир, 326, 26. 5. 2004, 3: Богдан Тирнанић); Када се све на мртво име посвађане странке и странчице такозваног „демократског блока” *са све* Богољубом и Јелисаветом скупе на гомилу, једва да имају 7,5 одсто више гласова од радикала. (Курир, 359, 3-4. 7. 2004, 5: Драган Ј. Вучићевић); ...то не значи да треба „народу” на „ти” да објашњава генезу и „историју болести” *са све* Чедином температурном листом за главну визиту. (Курир, 561, 3. 3. 2005, 13: Олга Стојановић); Шумадија тада личи на увећани модел возић играчке *са све* околином (Политика, 32857, 27. 4. 2005, 26: С. Протић); Бенитез је, дакле, пародирао Мурињов поступак, *са све* четири-пет-један (поставком екипе) (Блиц, 2957, 8. 5. 2005, 30: Горчин Стојановић); Дарвин је, *са све* теоријом еволуције, ликвидан па брже-боље васкрснут (Блиц, 2727, 15. 9. 2004, 2: Марко Стјепановић); У близини школе запалили су ватру и сви дневници су, *са све* славим оценама и неоправданим изостанцима, изгорели (Политика, 32769, 29. 1. 2005, 10: С. Бакрачевић); Инспекторке Драгана Остојић и Јованка Перишић прекршиле су закон, слагале су да нису добиле рачун и закључале пумпу *са све* запосленима у њој. (Курир, 560, 2. 3. 2005, 7); Само с једне линије за мене је гласано 131 пут, што су урадили моји пријатељи, а као укупан број, *са све* СМС порукама, жири је навео 39, каже Сузана Тот (Блиц, 2896, 6. 3. 2005, 12); Није се слегла прашина око сумњивог посла са изградњом станова на Бежанијској коси, који је уступљен једној америчкој фирми *са све* подразумевајућим „буразерским” дилом (Курир, 519, 12. 1. 2005, 3: Богдан Тирнанић); итд.

2. 2. 4. И у случајевима *неправог социјатива*, који М. Ивић дефинише као социјатив који долази уз „радње које су по природи својој такве да не могу испунити услов за успостављање социјативног односа” (М. Ивић 1954:179-180) такође се, иако не тако често, употребљава приједлошки израз *са све*:

Убрзо су младенци, *са све* кумовима, сватовима и матичарем „банули” у „Премјер” (Политика, 32113, 31. 3. 2003, Б20); Био је ту и Брус Вилис, који је на доделу [награда] дошао *са све* веселом Ноами Кембел. (Блиц, 2712, 31. 8. 2004, 20);

2. 2. 5. Посебно је чест приједлошки израз *са све* у случајевима када се социјативном конструкцијом обиљежава „допуштајућа (пермисивна)” карактеристична појединост (тада је израз *са све* по правилу значењски близак или пак подударан изразу *чак и са*), као нпр.:

Срећом, обе су прошле без последица, за разлику од Бориса Режака, који се појавио *са све* гипсом на сломљеној нози (Курир, 202, 27-28. 12. 2003, 13); Социјалисти су подржали Маршичанина и сада имамо Скупштину *са све* председником (Блиц, 2511, 8. 2. 2004, 2: Марко Стјепановић); Кладим се да би...себи сашио специјалну тогу, *са све* периком и гушчјим пером. (Курир, 305, 30. 4. 2004, 13: Исидора Бјелица); Јер, да је макар омирисао ваздух у Кули..., знао би да је, у тренутку распуштања ЈСО, сваки њен припадник морао да, поред оружја, службених легитимација, преда и униформу *са све* чарапама и гаћама (Курир, 307, 4. 5. 2004, 3: Богдан Тирнанић); Одевен као Шкот, *са све* сукњом, он је са својим менаџером Мирославом Костадиновим налетео на групу зрењанинских младића... (Курир, 360, 5. 7. 2004, 13); Из рата је изашао као високи функционер и памтим да је некако увек, ваљда по природи свог посла, био уз или при највишим рукаводствима. Легенду о себи *са све* *оним* „уз и при” ширио је углавном сам. (Интернационал, 251, 29. 7. 2004, 15); ...а како чујем, спрема се да купи и имање у Тоскани, *са све* ергелом коња? (Курир, 535, 1. 2. 2005, 3: Братислав Грубачић, уредник дипломатског магазина „ВИП”); Иако се младожења купао у зноју од болова, јуначки је *са све* ногом у гипсу, издржао до краја церемоније и пољубио младу. (Курир, 547, 15. 2. 2005, 13); Лаура Лини била је у ужој конкуренцији за модну катастрофу вечери, где јој је главна конкуренција Мелани Грифит, *са све* гипсом на нози (Курир, 559, 1. 3. 2005, 17); Четири године касније, „млади лав” ДСС-а Небојша Бакарец се у недељнику „Европа” усликао у „конановским” позама, го до појаса *са све* тетоважама и мачем. (Курир, 605, 25. 4. 2005, 5: С. М. Стајић); ... једна од жеља уредничког тима „Европе” је и Млађен Динкић, који би позирао као краљ рокенрола Елвис, *са све* зулуфима и „науљеном” фризуром! (Курир, 605, 25. 4. 2005, 5: С. М. Стајић); Но, ипак је Бојана, *са све* Чедом, некако издржала на „ви” (Курир, 561, 3. 3. 2005, 13: Олга Стојановић); итд.

3. Инструментална конструкција с приједлошким изразом *са све* није само иманентна црта призренско-тимочких говора него и све проширенија особина супстандардног, посебно београдског, језика. Одатле је она продрла у публицистички стил, посебно у његов новинарски постил, тако да је данас врло честа посебно у језику новина таблоидног типа (што не значи да се неће сусрести и у језички најрепрезентативнијим новинама, каква је нпр. Политика).

3. 1. Инструментална констукција с приједлошким изразом *са све* увјек се може замијенити констукцијом са самим социјативним приједлогом. При таквој замјени задржава се основно социјативно значење констукције, који носи сам приједлог *са*, али се губи прагмасемантичка компонента наглашеног значаја пратилачког социјативног појма за самога говорина, односно говорну ситуацију, што констукцији доноси приједлошки израз *са све*, или тачније лексема *све* у склопу тог приједлошког израза.

3. 2. Приједлошки израз *са све*, бар како наша обимна грађа показује, никад се не употребљава у правим социјативним констукцијама. Друкчије речено, он не долази у констукцијама са семантички једнозначним социјативним глаголима (типа *разговарати*, *сусрести се*, *свађати се* и сл.). Од неправих социјативних констукција овај приједлошки израз најчешће се употребљава у констукцијама инструментала „карактеристичне појединости”, и то када се њиме изражава одредба привременог типа, одредба чија је реализација ограничена временом вршења радње предиката. То није случајно, јер су такве констукције кудикамо „подобније” од правих социјативних за експресивно наглашавање чињенице да се управо нека „карактеристичне појединост” као додатно укључена у социјативни контекст показује врло значајном за самога говорника, односно за његово представљање (одсликавање) дате социјативне ситуације.

3. 3. А то експресивно наглашавање „карактеристичне појединости” иманентно је приједлошким изразу *са све*. Из тих је разлога констукција с приједлошким изразом *са све* стилистички маркирана у односу на конкурентну стилистички неутралну социјативну констукцију с приједлогом *са*. Зато се констукције с приједлошким изразом *са све* данас морају сматрати стилистичким, односно стилистичко-граматичким констукцијама, јер су на путу да постану општа одлика разговорног стила и новинарско-публицистичког (под)стила српског књижевног језика. А пут од стилистичко-граматичког до чисто граматичког као нормативно неспорног статуса једне језичке јединице често није дуг, посебно ако дата јединица — а управо такав је случај и са приједлошким изразом *са све* — не нарушава ниједно од системских правила српског књижевног (стандардног) језика. (О односу стилистичких, стилистичко-граматичких и граматичких категорија в. у М. Ковачевић 2000: 193-212).

ИЗВОРИ

- Балкан — Балкан, дневне новине из Београда.
Блиц — *Блиц*, дневне новине из Београда.
Р. Бојичић — Радивоје Бојичић, *На ушћу двеју река испод Авале*, Дерета, Београд, 2004.
Вечерње новости — *Вечерње новости*, дневне новине из Београда.
Интернационал — *Интернационал*, дневне новине из Београда.
М. Јосић Вишњић — *Најлепше приповетке Мирослава Јосића Вишњића*, избор и предговор Милосав Тешић, Просвета, Београд, 2002.
М. Капор — *Најлепше приче Мома Капора*, избор и предговор Милосав Савић, Просвета, Београд, 2002.
Д. Киш — Данило Киш, *Баишта, пепео*, Библиотека Вијести, Подгорица, 2004.
Курир — *Курир*, дневне новине из Београда.
НИН — *НИН*, недељне информативне новине, Београд.
М. Пантић — Михајло Пантић, *Ако је то љубав*, Стубови културе, Београд, 2003.
Политика — *Политика*, дневне новине из Београда.
Српски Национал — *Српски Национал*, дневне новине из Београда.
Б. Ћопић — *Најлепше приче Бранка Ћопића*, избор и предговор Ана Вукић-Ћосић, Просвета, Београд, 2003.

ЛИТЕРАТУРА

- М. Ивић 1954: Милка Ивић, *Значења српскохрватског инструментала и њихов развој*, САНУ, Научна књига, Београд, 1954.
М. Ковачевић 1983: Милош Ковачевић, *Пдежне и приједлошко-пдежне конструкције као именујки додаци са значењем „карактеристичне појединости” у дјелима Анделка Вулећића*, Књижевност и језик, XXX/3, Београд, 1983, стр. 155-168.
М. Ковачевић 1998: Милош Ковачевић, *Синтакса сложене реченице у српском језику*, Раша школа, Београд, „Просвјета”, Србиње, 1998.
М. Ковачевић 200: Милош Ковачевић, *Стилистика и граматика стилских фигура*, Кантакузин, Крагујевац, 2000.
Љ. Поповић 1966: Љубомир Поповић, *Предлошки изрази у савременом српскохрватском језику*, Наш језик, XV/3-4, Београд, 1966, 195-220.
РМС — *Речник српскохрватскога књижевног језика*, књ. 5, 1973, књ. 6, 1976, Матица српска, Нови Сад.
П. Мразовић, З. Вукадиновић 1990: Павица Мразовић, Зора Вукадиновић, *Граматика српскохрватског језика за странце*, Издавачка књижарница Зорана Стојановића, Сремски Карловци, Добра вест, Нови Сад, 1990.

Miloš KOVAČEVIĆ

CONSTRUCTION WITH THE PREPOSITIONAL EXPRESSION *SA SVE* —
A JOURNALISTIC NOVELTY IN THE CONTEMPORARY
SERBIAN LANGUAGE*Summary*

This paper analyzes instrumental case constructions with the prepositional expression *sa sve* (with ...all), e. g. *Dosao je sa sve nogom u gipsu*. These constructions are novel in the written Serbian language. Their origins are in the spoken language, especially Belgrade's substandard language, from where these expressions have entered the journalistic language, and tabloid texts in particular. This type of construction always expresses a false sociativity. Most frequently, it is used for expressing a pseudosociative instrumental case, when the significance of the instrumental case used for accompaniment is to be particularly accentuated for the speaker, i. e. for his/her reflection on a given sociative situation. A lexeme in instrumental, marked by this type of prepositional expression is always accentuated and presented so it has a special significance for the speaker. For those reasons, constructions with the prepositional expression *sa sve* are always stylistically marked in relation to constructions with the mere sociative preposition *sa*. Therefore, although normatively dubious, they have the status of stylistic-grammatical constructions.